

Kyrkokören¹.

Lång tid har ej förflutit, sedan det förhållande härskade inom vår svenska kyrka, att i de församlingar, där kyrklig körsång vid gudstjänsten utfördes, den framfördes av för tillfället sammansatt kör och vanligtvis endast på någon eller några av kyrkans stora högtidsdagar. Visserligen funnos här och var mera fast organiserade kyrkokörer, men dessa utgjorde ett försvinnande fåtal och stodo länge ensamma.

Så småningom hava emellertid dels föredömet, dels den allt mera vaknande insikten om den musikaliska konstens stora värde för gudstjänsten haft den verkan, att församlingen börjat förstå, att fast organiserad kyrkokör kan vara till stort gagn och stor glädje.

Bildande. Svårigheter vid bildandet och organiserandet av körsammanslutningar hava alltid förefunnits och detta ej minst vid grundläggandet av en kyrkokör och dennas ordnande.

»Kyrkokören skall vara sammansatt av *frivilliga* krafter, av alldeles *särskilt* kyrkligt intresserade; *annan* kyrkokör har ej existensberättigande; *anslag* till körens medlemmar skall i följd härav ej utgå». Denna mening kan man få höra förfäktas av åtskilliga människor.

Vore det så, att bland församlingens särskilt kyrkligt intresserade det bästa röstmaterialet, den bästa sångbegåvningen alltid vore tillfinnandes, eller att hos dem det största intresset att offra tid och krafter åt nödiga repetitioner och förekommande tjänstgöring existerade, då kan möjligen ej något

särskilt invändas mot den uttalade fordran. Visst är dock, att vid bildandet av en kyrkokör materialet måste sökas bland församlingens medlemmar *i gemen*, varvid självfallet vikt lägges däruppå, att kören kommer att bestå av oförvitliga personer, som hava för den föreliggande uppgiften lämpliga naturgåvor. Kyrkokören rekryteras i många fall av unga människor, vilka under veckans lopp gå i mången gång strängt arbete; de vilja gärna disponera sin söndag efter sin egen fria vilja, ja kanske även sina vardagskvällar. Nog invändes det och *kan* invändas, att ungdomens plats är i Guds hus på söndagen och att den sångbegåvade då lika väl kan tjänstgöra på orgelläktaren, men *all* vår ungdom är knappast sådan, att den varje söndag går i kyrkan.

Organisation. Den församling, som är i tillfälle att fullt *avlöna* sin kyrkokör och sålunda mera *fast* binda densamma vid kyrkotjänsten, har jämförelsevis lätt att åstadkomma en stående kör; men i de flesta kyrkor måste nog köreerna bestå av *frivilliga* krafter, uppmunttrade med ett årligt anslag. — Då här berörts de svårigheter, som kunna uppstå vid åstadkommandet av en kyrkokör, har det skett ej för att avskräcka, utan för att visa på några av dem och så med friskt mod gå dem in på livet och övervinna dem. Detta kan ske genom en lämplig organisation av kören; många ting kunna på så sätt vinnas.

Landsbygden. De församlingar, där kyrkomusikern, huru intresserad han än må vara, har ovanligt stora besvärigheter att brottas med

¹ Föredrag vid 14:e allm. kyrkliga mötet 8—11 maj 1927.

vid bildandet och vidmakthållandet av en efter förhållandena god kyrkokör, äro landsbygdens församlingar. Det ligger i sakens natur, att lång väg till kyrka och repetitionslokal, kanske ock mera svårhanterligt röstmaterial kan åstadkomma, att det hela så småningom stannar av. — Det finnes ett sätt att med små medel få till stånd körsång i en landskyrka: det är genom *barnkören*.

Barnkör. Denna behöver ej vara så stor; det är kanske ej överallt alldeles ogörligt att samla en del ej för långt från kyrkan boende skolbarn — kanske lämpligast flickor. Blir ej kören stor nog, så må naturligtvis även gossar tillkallas, dock ej konfirmander, ty dessa äro vanligen i målbrott. En sådan barnkör kan göra mycken nytta, om än dess storlek ej går upp till mera än 10 à 12 medlemmar. Kan ej två- eller möjligen trestämmig sång vid vissa tillfällen av denna kör åstadkommas, utan dirigenten måste inskränka sig till unison, så kan kören vara ännu mindre. Det ligger för övrigt ej vikt på styrka och en viss massverkan, utan på skönhet i klangen, även om denna är svag. Barnkören utväljes naturligtvis av kyrkomusikern, dess ledare, och skall av församlingen uppmuntras med ett litet anslag; kören är på så sätt visserligen *frivillig*, men dock i viss mån bunden vid sin åtagna gärning, vilken skall bestå i att *varje* högmässa, utom under vissa tider av året, då väderleken och väglaget kunna hindra, tjänstgöra i kyrkan, desslikes vid vespergudstjänster och att *varje* vecka under tjänstgöringstiden ha repetitionsdag. En kör, som är stående och likväl ej repeterar, annat än strax före högtidsdagarna, blir aldrig någon god kyrkokör. — Barnkören skall, som förut är sagt, stå under

kyrkomusikern, som även fördelar eventuellt anslag. Fördelningen kan ske på följande sätt.

Även om barnkören för det mesta sjunger unisont, så är ingen skada skedd, om den delas upp i t. ex. tre stämmor; till varje stämma anskaffas en liten anteckningsbok för repetitionerna och en för läktaretjänstgöringen. Varje medlem, som är vid repetition eller på orgelläktare närvarande, skriver själv sitt namn i stämmans anteckningsbok, efter det veckodag, datum och år inskrivits; kommer medlem för sent till repetition eller läktare, eller av någon anledning går före altartjänsten efter predikan, så skrives efter namnet: $\frac{1}{2}$ gång. Dessa inskrifningar kontrolleras av dirigenten. — En gång om året — t. ex. strax före jul — uträknas, huru stor summan är av körmedlemmarnas *alla* under året besökta repetitioner och gudstjänster; den av församlingen anslagna summan divideras med denna »besökssumma», varigenom man får veta, huru mycket som belöper sig på varje besökt gudstjänst och repetition. Sedan räknas i böckerna ut, huru många gudstjänster och repetitioner *varje medlem* bevisat, och dessa varje enskild medlems sammanräknade besök multipliceras med det tal, som varje besök så att säga »är värt» efter den första uträkningen. Den i vissa fall i stämmans bok gjorda anteckningen $\frac{1}{2}$ gång har till följd, att ett sådant besök berättigar till endast *halv* utdelning för den dagen. — På detta sätt blir fördelningen rättvis och vad den skall vara: en uppmuntran.

Blandad kör på landet. På landet kan på sina håll förekomma, att sådana resurser finnas, som möjliggöra bildandet och vidmakthållandet av en liten *blandad* kör, vilken mycket väl kan inskränka

sig till *tre sopraner, två altar, två tenorer och tre basar*, och som även med denna lilla numerär kan göra gudstjänsten rikare. Om denna kör gäller, vad förut är sagt: den skall vara frivillig, hava anslag, stå under kyrkomusikerns skötsel och ledning, tjänstgöra ej blott på högtidsdagar, utan *varje* högmässa och vid vesper med undantag av några månader om året, då den skall vara fri, samt repetera *varje* vecka under tjänstgöringstid. Medlem må kunna vara borta någon söndag, *dock ej då hymn sjunges*, men får då naturligtvis riskera mindre utdelning av anslaget. Denna utdelning sker efter samma grunder, som gälla för barnkören.

Är det på grund av den ofta förekommande bristen på tenorer svårt att få blandad kör, så må försök göras med damkör, 2- eller 3-stämmig — 7 à 10 personer t. ex. — och användes samma organisation som blandade körens. Litteratur för trestämmig damkör — och kanske även för trestämmig och tvåstämmig barnkör — kommer väl, få vi hoppas.

Stadskören. I tillämpliga delar kan vad i det föregående är sagt även gälla förhållandena i vissa större samhällen och i en del städer. Det förefaller dock, som om i städerna svårigheterna ej äro så stora, som i landsförsamlingarna, och detta av ganska naturliga skäl: dels bo alla på jämförelsevis kort avstånd från kyrkan, dels kan urvalet bli större, dels är röstkulturen kanske något bättre. — Vad förut är sagt om körens numerär, må gälla även här, då »stadskören» skall behandlas: tag hellre en jämförelsevis *liten* kör, än en stor. För det första blir urvalet bättre, för det andra känna sig medlemmarna mera så att säga »hemmastadda», för det tredje kan man lättare få »pli» på

en dylik kör, den inser i de flesta fall, att det ej går för sig att utebli från tjänstgöring eller repetition. För övrigt: skola vi vänta på att ovillkorligen få till stånd stora kyrkokörer, så blir kanske mycket litet gjort; vi skola göra det bästa möjliga ändå. — Då vi nu avhandla kyrkokören i *stad*, må påpekas ett arrangemang, vilket nog ej är till så stort gagn, som mången föreställer sig.

Vid sidan av den blandade kören, den mångenstädes så kallade »hymnkören», finnes på flera håll en barnkör, avsedd att endast utföra psalmsång m. m., under det att den förra, som namnet anger, sjunger hymner på de dagar dessa förekomma. Hymnkören repeterar vanligtvis endast för varje särskilt tillfälle, den kommer på så sätt aldrig i jämn repetitionsverksamhet, så ytterst nödvändig för all musikalisk konst. En kyrkokör är tillräcklig; den skall sjunga både psalmer och mässa samt utföra hymner, den skall — som förut är sagt — tjänstgöra vid högmässa och vesper, den skall repetera *varje* vecka en gång; men den skall vara fri under sommaren, exempelvis fr. o. m. dagen efter Trefaldighets-söndag t. o. m. 15 September.

Stadskörens organisation. Huru skall en kyrkokör i stad eller större samhälle organiseras för att kunna hållas tillsammans under åratals och uppnå konstnärliga resultat?

Är det möjligt, så bör i en stadsförsamling samlas större kör än landsförsamlingens 10 à 12 personer; men erinras må än en gång, att, om man ej kan åstadkomma en stor kör med *goda* resurser, man ej därför bör lägga ned saken, utan taga en mindre och med den arbeta. Är församlingens anslag litet, så få körmedlemmarna ju för övrigt något mera vardera, om kören är liten.

Ett antal av 20 personer kan bli en ypperlig kör. Skall kören kunna verka något, så måste dess medlemmar känna sig trivas med varandra, känna sig nästan som ett slags familj; är kören för stor kommer den känslan ej så lätt fram, varförutom dirigentens arbete med de enskilda rösternas skötsel blir svårare och tar längre tid. En kör på exempelvis 6 sopraner, 4 altar, 3 å 4 tenorer och 7 basar kan bli en homogen och väl-disciplinerad kör. — Kyrkokören i en stadsförsamling bör organiseras i form av förening, som ställer sig till församlingens förfogande. Kören känner sig härigenom fri och får sköta sina angelägenheter genom egna förtroendemän. Dess stadgar skola innehålla bestämmelser om, huru stor tjänstgörings-skyldigheten skall vara, huru ofta repetitioner skola hållas, samt om styrelse, revision m. m. Styrelsen bör bestå av ordf. (till vilken befattning kyrkoherden bör väljas, om han är musikaliskt intresserad), kyrkans kantor (självskriven och även självskriven vice ordf.), en kassör o. sekr. samt två medlemmar, av vilka den ene lämpligen kan vara en utom den aktiva kören stående *församlingsmedlem*. Dessutom böra ordningsmän för de särskilda stämmorna finnas.

Församlingens anslag utbetalas kvartalsvis till körens kassör, som gör penningarna räntebärande; i december månad sker utdelningen och efter samma grunder som gälla för landsbygdens kyrkokörer, enligt vad förut är sagt. Dock bör kassör och sekreterare ha ett litet extra arvode för sitt arbete, utom vederbörlig körutdelning; likaså stämmornas ordningsmän. Sekreteraren må det bl. a. åligga att till pressen insända texten till söndagens hymn.

Detta sätt att ordna kyrkokör i församlingar med större möjligheter

är ganska lämpligt: det pointerar, att kören är en sammanslutning, som frivilligt ställt sig till församlingens tjänst, och vilken genom för-eningsbandet och arbetet i kyrkomusiken låter sina medlemmar känna sig med varandra likasom »hemmavana», allt till fromma för det mål deras verksamhet är inriktat mot.

I sammanhang med vad här sagts rörande organisationen av de särskilda körtyperna må påpekas, att kyrkomusikern skall av församlingen ha ersättning för det extra arbete han har med kyrkokören; säkerligen äro hans anspråk i detta hänseende ganska blygsamma. Han bör dock få den känslan, att hans möda och omtanke värdesätts, om än mödans lön ej går till stora belopp. Kyrkokören skall naturligtvis av församlingen förses med nödigt not-material o. dyl.

Den meningen må vid detta tillfälle även uttalas, att en kyrkokör utan minsta gratifikation i form av anslag ej kan i längden sammanhållas, åtminstone ej i städerna. Anslag, hur blygsamt det än är, har en ej ringa betydelse.

Rekrytering. Körens rekrytering kan tillgå så, att vid nyintagningar dirigenten är skyldig höra körens mening om kandidaten för att få klarhet om, huruvida samlivet inom kören möjligen kan bli lidande genom den personens intagande. Den konstnärliga faktorn måste naturligtvis spela största rollen, men det är också av vikt att ej äventyra en god sak genom olämpliga åtgärder. Sedan körens mening inhämtats, bestämmer dirigenten själv om intagning. Vid rekryteringen bör dirigenten försöka få begåvat folk med lätthet att sjunga rent och med ej för torra röster. Det är ej nödvändigt att söka uteslutande starka röster: en jämförelsevis svag stämma

kan genom en förståndig dirigents påpasslighet drivas fram både i styrka och klang.

Utbildning. Ej alltid får man i kyrkokören tonträffningskunniga, ja, mången gång ej ens notkunniga; då gäller det att ta itu med att lära in det nödvändigaste. De särskilda rösterna måste dirigenten ägna mycken omvårdnad: ögonblickligen slå ned på diletantiska olater, som gärna smyga sig in särskilt hos medlemmar, som ha namn om sig att »sjunga bra», d. v. s. vad som egentligen betyder: att ha bra röst. Det skall ej tillåtas, att en röst med all makt vill höras över alla andra i en körstämma, tvärtom skall det framhållas, att en körstämma är ett slags instrument, där varje medlem endast är *en del*, och där delen ej får göra sig för stor; klangen lider därigenom, och stämman förlorar den vackra linjen — hon låter, som om det vore en puckel på henne.

För att åstadkomma det föredragssätt, som uttryckes med det mycket missbrukade ordet »känsligt», akta körer och deras dirigenter icke för rovt att t. ex. anbringa omotiverade tempoväxlingar, kokettera med pianissimon — så att de *ej höras*; sådant pjunk bör vara bannlyst. Mot det bundna sångföredraget syndas i ej ringa grad; att bibringa körmedlemmar förmågan att sjunga bundet är bland det besvärligaste, som kommer på en dirigents lott, men förmågan kommer genom övning och litet tålmod. — Bland fel mot textbehandlingen kunna nämnas benägenheten att totalt sluka ändelser och negligera konsonanter samt att andas vid olämpliga ställen.

Den dirigent, som är mån om, att hans kyrkokör ej skall slappna i sitt intresse för uppgiften, bör väl akta sig för att göra repetitionsarbetet tråkigt. Vid genomgång av en

stämma bör han uppmana de andra medlemmarna att försöka svagt sjunga med, var i sin stämma; det går ej alldeles, men märkligt är, huru ett dylikt förfarande uppövar örat och sinnet för rytmen. När stämmorna äro nödtorftigt genomgångna — utan nyansering, endast mezzoforte — bör samsjungning ske, så gott det går, detta för att kören må få höra, huru stycket låter ungefär. Stämrepetition tas sedan upp igen och omväxlar med samsjungning. Härigenom vinnes, att kören slipper uttråkas av långvarig stämövning och att *alla* få arbete, då nytt stycke skall inövas.

Utförandet av vespern bringar mången kyrkokör en smula ur fattningen, emedan den till att börja med har svårt att få balans på det hela, då den saknar den vanliga rytmen; arbetar kören sig fram till rätt känsla för vespers stil och sjunger vespermusiken riktigt, då är den en god kyrkokör.

Den goda kyrkokören skall sätta en ära uti att sjunga »a capella», då så är meningen, och att ej så att säga »i ogjort väder» använda ackompanjemang, som gärna döljer bristerna i en dålig inövning.

Kyrkokörens dirigent skall aldrig ur egen fatabur sätta nytt tempo på en komposition, anbringa andra nyanser, än de av tonsättaren föreskrivna eller på annat sätt förvanska; och detta för att »det skall slå an». Han bör tänka: har tonsättaren menat, att stycket skall föras fram så här? och ej tänka: *jag* anser, att det blir bättre, om ett eller annat ändras. — Vi skola ha respekt för konstverket.

Kyrkokörens betydelse. En kyrkokörs verksamhet kan bli till största nytta icke blott inom den egna församlingen utan även därigenom, att den kan ge impulser till andra församlingar. Kören bör någon

sommarsöndag framföra ett litet program i en annan kyrka; särskilt är det av betydelse, att *städernas* kyrkokörer företaga en sådan liten utflykt för främjandet av trevnaden och den goda sammanhållningen samt vid samma tillfälle genom konsert i ortens kyrka visa, vad som kan åstadkommas och vilka skönhetsvärden en landsförsamling kan få in i sin gudstjänst, om den försöker få till stånd en kyrkokör, huru liten och anspråkslös den än må bli.

Det fordras för uppnående av goda resultat ett gott arbete, ett trä-

get och samvetsgrant arbete; det tarvas ett inträngande i den kyrkliga stilens väsen, det tarvas förmåga att inse, att det som ljuder inom tempelväggarna skall ha en annan klang, en annan stämning, än den världsliga därutanför. Först och sist skola kyrkokören och dess dirigent förstå det sköna uti att underordna sig konstverket, känna det höga, som ligger däri, att de ha till uppgift att bringa kyrkomusikens stora värden till sin församling och därigenom i sin mån bidra till gudstjänstens skönhet.

Svante Sjöberg.

Om Nattvardens liturgiska utgestaltung.

Ett bidrag till diskussionen med anledning av det sista Handboksförslaget.

Såsom den i allmänhet svagaste punkten i de protestantiska gudstjänstordningarna torde avgjort själva nattvardsavdelningen få betraktas. Denna, som på grund av den centrala plats, som den Hel. Nattvarden intar i kyrkans liv, också borde vara den i liturgiskt hänseende rikast utsmyckade delen av mässan, har i stället gemenligen förenklat till den grad, att man nästan kan tala om torftighet. Förhållandet har sin naturliga historiska förklaring. Vid reformationen stod den romerska mässacanone såsom det fruktansvärda spöket, som med alla

medel måste drivas bort¹. Men även om denna fruktan för Rom är en tillräcklig historisk förklaring till 1500-talets överdrivna reformeringsnit på denna punkt, så är den dock icke någon grundad anledning till att den evangeliska kristenheten i alla tider skall behöva lida under av stridens hetta framkallade överdrifter. Nattvardsavdelningens reformering till större liturgisk rikedom har också varit en viktig punkt inom de senare årtiondenas liturgiska strävanden.

Utvecklingen inom den svenska kyrkan återspeglar i stort sett för-

¹ Jfr Luthers kraftiga ord i Formula Missæ: »Octavo, sequitur tota illa abominatio, cui servire coactum est quicquid in missa præcessit, unde et offertorium vocatur. Et abhinc omnia fere sonant ac olent oblationem. In quorum medio verba illa vitæ et salutis sic posita sunt ceu olim arca domini in templo idolorum iuxta Dagon. Et nullus est ibi Israelita, qui vel accedere vel arcam reducere possit, donec ipsa hostes suos in posteriora percussos opprobrio sempiterno nobilitavit, et sese dimittere compulsi, quæ est Parabola instantis temporis. Proinde omnibus illis repudiatis quæ oblationem sonant, cum universo Canone, retineamus, quæ pura et sancta sunt, ac sic Missam nostram ordiamur». (Clemen, Quellenbuch zur praktischen Theologie I, s. 29).